

Doğu'nun lezzeti, Batı'nın tadı

Batı tiyatrosunun sorgulayıcı özünü popüler halk tiyatromuzun mizah yüklü biçimiyle buluşturmuş bir ustadır Taner. Doğru ve hakça, özgürce yaşamın yazarıdır.

AYŞEGÜL YÖKSEL

Öykü yazarı Haldun Taner'i 1950'lerin sonlarına doğru tanıdım. O yıllarda İstanbul'daki liseelerde hafta sonları "debiyat matine"leri yapılır, kıdemli ya da yeni parlayan kalem ustaları yaptırılmadan bölümler okur, biz hevesli son sınıf öğrencileri de sunuculuk yapar, kimi şiirleri seslendirirdik. Kırk yaşlarındaki Taner ağır toplar arasındaydı. Öykülerinin fantezi boyutu ile sürprizli dönüşümlerini toplumsal gerçeklerle örtüştürdüğü metinlerini bizimle cömertçe paylaşırdı.

Üniversitenin son sınıftayken ve daha sonrasında Taner'in öğrencisi olma şansına eriştim. Öykü yazarlığı yanında, "Fazilet Eczanesi" ve "Lütfen Dokunmayın" oyunlarıyla da tanınmıştı. "Keşanlı Ali Destanı" ve "Gözleri mi Kaparım Vazifemi Yaparım"ın sahnelendiği yıllar. Taner'in unutulmaz tiyatro dersleri, pek çok katmanıyla tiyatro bilgini bugüne taşımıştır.

Aradan uzun zaman geçti. Taner'in 60'lı yaşları Kabare tiyatrosuna ülkemizde kurumsallaşarak yıllar olmuştu. Oyunlar öyküler sürüyor, Milliyet'teki Devkusu'na Mektuplar köşesindeki yazılar birbirini izliyordu. "Haldun Taner Tiyatrosu" kitabını yazmaya başlamıştım.

Münir Özkul'dan 'Perde' tiradı

1980'li yılların ortalarına doğru, İstanbul Devlet Tiyatrosu'nun düzenlediği bir Haldun Taner Şöleni'nde yapacağım konuşmanın öncesinde Gülriş Sururi ve Engin Cezzar'ın "Keşanlı" gösterisinin, ardından da Münir Özkul'dan ünlü "Perde" tiradını yer alıyor olmasıyla unutulduğum, unutulmaz bir gün.

Hoca kısa bir süre sonra aramızdan ayrıldı. Yıl 1986. Ama bizi hiç bırakmadı. O gün bugündür kitapları baskı üstüne baskı yapıyor, oyunları süreklilikle sahneleniyor. Bugün 100. doğum gününü kutluyoruz.

Haldun Taner, yazma uğraşını olanca tadına varmış bir kalem ustasıdır. Üretme süreci doğal ki uzun saatler alan, yıpratıcı, acı çekti, disiplinli bir çalışma eylemi gerektirmiştir. Ancak Taner'i özel kılan, öykülerini, oyunlarını, diziyazılarını biçimlendirirken, ürettiğine "keyif" kat-

ması, ürettiğinden 'keyif' almıştır.

Üretilenin tadını çıkarma olgusu Taner metinlerini biçimlendiren tüm öğelerde görülür. Özellikle, toplumsal taşlama ile arı gülmeyeceyi başa baş yarıştıran bir ustadır Taner. Bu özellik "Eşeğin Gölgeli"nde, "Keşanlı Ali Destanı"nda, "Gözlerimi Kaparım Vazifemi Yaparım" ve kabare oyunlarında ön düzey çıkar.

Düşündürerek eğlendirme

Ne ki Taner'in gülümseten, güldüren, kakkaha attıran mizah anlayışının temelinde her zaman tersinleme (ironi) vardır. Tersinleme, "olması beklenen" ile "gerçek olan" arasındaki uyumsuz-

Gülriş Sururi ve Engin Cezzar 'Keşanlı Ali Destanı'nda... (1971)

luğun ince alayla yoğunluğuşması anlamıdır. Tersinleme yaklaşımı böylece "karşıtların çekişmesi"ni gösterme hedefine yönelir. Yazma uğraşının tadını tersinleme yoluyla çıkarma eylemi, özellikle Taner tiyatrosunun "düşündürerek eğlendirme" yönündeki baskın çizgisini belirler.

Taner, dilsel çekişlerden güldürür üretir. Osmanlıca terkiplerle "frenk" özentisi sözcükleri, 'ki-

barlık' taslayan zorlama deyişlerle "külhanbey" ağrılarına, dildeki "incecik"le "kabasabahçı" birbirine tokuştururken, bizi toplum içindeki durumumuz ile dil kullanımımız arasındaki ilişkiyi düşünmeye yönlendirir.

Taner'in sahne kişileri uzlaşmaz çekişkenler belirlediği karşıtlıklar içinde biçimlenir. "Keşanlı'nın Ali'sinin oyun başındaki 'korkak'lığı oyun sonundaki 'yığıt'lığına tat katar.

"Ayışığına Şamata'nın ikinci bölümünün 'sentetik' kişileri, kendileri için ilk bölümde çizilen 'gerçek' kişiliklerin güünç birer karşıtıdır.

"Fazilet Eczanesi", yenilikçilikle gelenekçilik arasında değerler uyumsuzluğuna ayıma tutar. "Gözlerimi Kaparım"ın "hileci" Efruz'uyla "dürüst" Vıcdan'ının çekişmeli aralarındaki oranlımaz zıtlıkta kaynaklanır.

Beklenen sona ulaşmaz

Taner yazma uğraşına, oyunlarının olaylar dizisini biçimlendirirken de bir başka keyif katar. Hiçbir oyunu beklenen sonuna ulaşmaz. "Günün Adımı", ana karakterler gerçekleri öğrenmeden noktalanır. Ya da kimi oyunları noktalamak için üç beş ayrı 'son' önermektedir yazır. Dahası, "Lütfen Dokunmayın"da olduğu gibi, her öykü, kişinin bakış açısına göre farklı biçimde sonlanabilir.

Taner özellikle popüler halk tiyatrosunu ile Brecht tiyatrosunun özelliklerini buluşturduğu "göstermecilik-epik" biçimdeki "açık biçim" oyunlarındaki "zaman" ve "uzam" kullanımıyla da tiyatromuza keyifli boyutlar katmıştır.

"Sersem Kocamın Kurmaz Karnesi", tadını aynı kişilerin aynı oyunu üç ayrı zaman dilimi içinde üç ayrı biçimde sergileyilerinden alır. "Zilli Zarife", sahne bir yandan yazılırken, bir yandan da oynanan bir tiyatro metnidir.

Haldun Taner tiyatro sanatının, tüm tadını 'oyun' olma özelliğinden aldığını bilincindedir. Taner tiyatrosundan aldığımız çok özel tat, yazarın tiyatrosunun 'oyun' niteliğini değerlendirmekteki üstahğından kaynaklanmaktadır.

Batı tiyatrosunun sorgulayıcı özünü popüler halk tiyatromuzun mizah yüklü biçimiyle buluşturmuş bir ustadır Taner. Doğru ve hakça, özgürce yaşamın yazarıdır.

İyi ki bizim yazarımızdır

Aynı çağda yaşamak ne güzel

Onu tanımış, birlikte çalışmış tiyatro insanları Haldun Taner'i anlattılar

EREN AYSAN

"Bütün çabalar boşuna. Ne yaparsa yapın, istediği kadar havalanacağına diye çırpınsın, sonunda insanlığı da yaralı leyek gibi rezil ve perişan yan üstü toprağa yuvarlanmıyor mu? Kaderlerimiz aynı; uçamayacağına bilince, yine de uçmaya yeltenmek" diyor bugün yüz yaşına giren Haldun Taner.

Haldun Taner her şeyden önce derin bir insan sevgisinin, sıcak dostlukların izlerini sunduğu edebiyat adamlığıyla öğreten, düşündürücü bir kılavuz olmuştur.

İnsanların barış içinde, kardeşçe yaşadığı bir dünya özlemiyle oyunlarını, öykülerini, fıkralarını yoğunlaştırarak, bir yandan da bir düşünürün alaycılığı, coşkusu ve çocuksuluğu içinde eserlerini arka arkaya sıralamıştır.

Bir Kızılderili atasözü, "İnsan adının son kez anıldığı gün ölüyor" diyor. Bu nedenle daha çok yaşayacak usta! Biz de, bugün dostlarına, öğrencilerine sorduk Haldun Taner'i. Yaratlarıyla aramızda diyerek

sizsiniz.

Bugün benim için yazmış olduğunuz bir cümle ile seslenmek istiyorum. Siz ile aynı çağda yaşamak ne güzelmiş.

'İstanbul beyefendisi' Taner Barlas

1965/66 yıllarında Muhsin Ertuğrul yönetiminde Beklan Algan, Ayla Algan, Melih Cevdet Anday, Haldun Taner gibi değerli sanatçıların bulunduğu tiyatro okulu LCC'de öğrenciydim. İlk defa Haldun Bey ile orada tanıştım.

Tiyatro tarihi derslerine gelirdim. Bu öğrenim birlikteliği 69 yaşına kadar sürdü. 69/70 yılında LCC tiyatrosu kapandı, biz de Bakırköy Halkevi'ne geçtik.

O dönemde de hocayla bağlantımız hiç kopmadı. Hatta bizi zaman zaman evine davet ederdi. Moda'da denize karşı müze gibi bir evi vardı. Yaşlı annesiyle yaşıyordu. Eskilerin söylediği gibi tam bir İstanbul beyefendisiydi.

Hikâyelerden oyunlara Cevat Çapan

Haldun Bey hikâyeleri yazan bir yazar olarak belirdi edebiyat fuflarında. 1960'ta asistan olarak İstanbul Üniversitesi'ne girdi. Edebiyat Fakültesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde arada tiyatro dersleri veriyordu. Ondan sonra her fırsatta görüştük.

Oyun yazmaya başlayınca yazdığı oyunların ilk bölümlerini okuyorduk, yeni bir hikâyeye yazmışsa o hikâyeyi okuma cömertliğini sunuyordu.

Genç yaşında Ankara'da Uluslararası Tiyatro Enstitüsü'ne seçilmişim. Muhsin Ertuğrul, İrfan Şahinbaş, Bedrettin Tuncel Ankara'ya her birlikte gidiyorduk. Giderken yolda Haldun Bey ile karşılaşmışsak hemen kompartımanında son yazdığı hikâyeyi okuyorduk bize.

Sonra Haldun Taner bir üstat olarak aramızda dolaymaya başladı ve o üstadın bir çetesi dostları, çömezleri yahut yamakları olarak da kendimizi övünç payı çıkarabildiğimiz günler oldu bizim de.

'Onunla tanışmasam tiyatrocuy olmazdım' Ferhan Şensoy

Haldun Taner'le tanışmam Galatasaray Lisesi'nde öğrenciyken 1968 yılında oldu. Dışbeyirimi ki Haldun Taner ile tanışmasam belki tiyatrocuy olmazdım. Yazarlık yapardım.

Bir de babam tiyatrocuy olmamı istemiyordu. Haldun Bey bana hep destek oldu, hatta ailemi de o ikna etti.

Mimarlık okuyordum. Babama mimarlığı bırakacağım, Fransa'da tiyatrocuy olacağım, sınavı kazandım dedim. "Ne tiyatrosu" dedi, "git mimar ol, tiyatroculuk yapmak istiyorsan başka sahneler yaparsın."

Kırk yıl sonra babam haklı çıktı. Tiyatro sadece hafta sonu yapılan bir iş haline geldi ülkede. Babam hayatta değil şimdiki ama bugünü görseydi, "Gördün mü bak?" diyecekti. Beni tiyatrocuy yapan Haldun Bey'dir.

'Güçlü Yazar, Güzel İnsan...'

Caddebostan Kültür Merkezi'ndeki anmada sanatçının oyunlarından bölümler sahnelenecek, oyunlarından şarkılar seslendirilecek.

Edebiyat ve sanat dünyasının usta kalemlerinden Haldun Taner, 100. doğum gününde öykülerinden bölümler, oyunlarından şarkılar ve bir sergiye bugün Caddebostan Kültür Merkezi'nde anılıyor. Kadıköy Belediyesi tarafından düzenlenen etkinlikler dizisinde ilk önce saat 18.00'de "Güçlü Yazar, Güzel İnsan Haldun Taner 100 Yaşında" adlı sergi açılacak. **Yapı Kredi Kültür Sanat** Yayıncılık'la Kadıköy Belediyesi'nin birlikteliğiyle hazırladığı ve 16 Nisan'a kadar ziyaret edilebilecek Caddebostan Kültür Merkezi **Sanat Galerisi**'ndeki sergide, sanatçının fotoğrafları, el yazmaları ve kitapları yer alacak. Saat 20.00'de başlayacak anma gecesinde Doğan Hızlan, Emre Kongar, Selçuk Erez ve Üstün Akmen, Haldun Taner'in yazarlığını, kişiliğini anlatacak, gecenin sunuculuğunu ise gazeteci-yazar Zeynep Oral

ile tiyatro sanatçısı Orhan Alkaya yapacak. Haldun Taner'in "Kocınlar" öyküsünden Levent Üzümcü'nün bir bölüm yorumlayacağı gecede, Gülriş Sururi, Ali Erdoğan, Selçuk Yöntem, Taner'in "Keşanlı Ali Destanı", "Gözlerimi Kaparım Vazifemi Yaparım" oyunlarından bölümler sahnelenecek. Gecede sürprizlerden birisi ise Zeki Alasya ve Metin Akpınar ikilisi olacak. İkili, Türkiye'de kabare tiyatrosunun kurucusu, ilk yazar, ilk uygulayıcısı Haldun Taner için uzun süredir ilk kez sahnedede olacak. Geceye Tuğrul Arsev'er, Çihat Aşkın, Mehru Ensar, Selçuk Erez, Çiğdem Erken, Taner Öngür, Ali Erdoğan, Eraslan Sağlam, Demet Taner, Özgür Tepeli, Kıvanç Uğraşbul, Serap Yağöz, Selçuk Yöntem gibi sanat dünyasının bilindik isimleri de katılacak.

● Kültür Servisi